

Handläggare
Therese Rosen
Telefon: 0850809304

Till
Östermalms stadsdelsnämnd
2019-09-26

Handlingsplan för minskad spridning av mikroplast.

Remiss från kommunstyrelsen

Förslag till beslut

Remissen besvaras med förvaltningens tjänsteutlåtande.

Sammanfattning

Förekomsten av plast i miljön ökar och från forskningshåll framförs att mikroplast är ett problem i våra vatten. Kommunfullmäktige gav i budgeten för 2018 miljö- och hälsoskydds nämnden i uppdrag att ta fram en handlingsplan för att minska spridningen av mikroplaster. Handlingsplanen har nu skickats på remiss av kommunstyrelsen.

Förvaltningen anser att handlingsplanen innehåller genomarbetade och relevanta förslag på åtgärder som det redan arbetas med och sådana som är möjliga att påbörja. Däremot förutsätter vissa av åtgärderna att utökade resurser avsätts.

Nedskräpning beskrivs i handlingsplanen som en stor källa till spridning av mikroplast. Stadsdelsförvaltningarna berörs av flera åtgärder tillsammans med bland andra trafikkontoret och överlag ser förvaltningen ett behov av stärkt samarbete mellan trafikkontoret och stadsdelsförvaltningarna för utvecklad skräphantering på allmän platsmark. Till exempel är det angeläget att trafikkontorets uppdrag om att utveckla en metod för att mäta och uppskatta mängden (plast)skräp i stadsmiljö även omfattar en metod som fungerar att använda för parkmiljö.

Tvätt av syntetfiber beskrivs i handlingsplanen som en medelstor källa till mikroplast. Förvaltningen följer stadens centrala avtal för vilka arbetskläder och vitvaror som är upphandlade. För att till exempel kunna välja miljövänliga kläder och tvättmaskiner med filter som fångar upp eventuella mikroplaster vill förvaltningen framhålla vikten av att inköpssystemet görs tydligt och är vägledande.

Bakgrund

Kommunstyrelsen har skickat en remiss av Stockholms stads handlingsplan för minskad spridning av mikroplast. Remissvaret ska vara kommunstyrelsen tillhanda senast den 15 oktober 2019.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts av parkmiljöavdelningen norra innerstaden och stämts av med kvalitetsavdelningen.

Ärendet

Förekomsten av plast i miljön ökar och från forskningshåll framförs att mikroplast är ett problem i våra vatten. Problematiken kring mikroplast har uppmärksammats politiskt både i Sverige och utomlands. Mikroplast är ett samlingsnamn för mycket små partiklar av plast. De kan ha olika form som exempelvis korn, flagor eller fibrer. Det finns ännu ingen internationellt accepterad definition för storleken av mikroplast men vanligtvis avgränsas intervallet till storlekar mellan 1 µm och 5 mm.

Trots att området fortfarande präglas av osäkerheter kan det konstateras att spridningen av plast till vår miljö behöver minska. Kommunfullmäktige gav i budgeten för 2018 miljö- och hälsoskyddsnämnden i uppdrag att ta fram en handlingsplan för att minska spridningen av mikroplaster. Arbetet med framtagandet av handlingsplanen har letts av kemikaliecentrum vid avdelningen för miljöanalys på miljöförvaltningen i nära samarbete med en arbetsgrupp bestående av representanter från Stockholm Vatten och Avfall, trafikkontoret, fastighetskontoret, idrottsförvaltningen, Skolfastigheter i Stockholm AB och andra avdelningar på miljöförvaltningen. Projektets styrgrupp har varit densamma som styrgruppen för arbetet med god vattenstatus. Dialog har skett med en referensgrupp bestående av flera aktörer både inom och utanför staden. Stadsdelsförvaltningen fick ett utkast av handlingsplanen som en kontorsremiss under hösten 2018. Miljö- och hälsoskyddsnämnden antog den 23 april 2019 handlingsplanen som nu remitterats av kommunstyrelsen.

I handlingsplanen förs totalt 50 åtgärder fram för att minska spridningen av mikroplast. Målgruppen för handlingsplanen och dess åtgärder är verksamheter inom stadens förvaltningar och bolag. Åtgärderna är föreslagna i syfte att minska källornas uppkomst eller hindra vidare spridning av redan uppkommen mikroplast.

Åtgärderna är indelade under följande kapitel som utgår från 13 källor och spridningsvägar i Stockholms stad:

- Däck och vägfärg

- Nedskräpning
- Byggnader, infrastruktur, underhålls- och byggnadsarbete
- Konstgräsplaner, fallskyddsytor samt övriga sport- och lektytor
- Textiltvätt
- Avfallshantering
- Båtbottenfärg och andra källor kopplade till båtverksamhet
- Kemiska och kosmetiska produkter
- Plasthantering vid olika verksamheter
- Dagvatten och bräddning
- Slam och avloppsreningsverk
- Nedfall (deposition) från luft
- Snöhantering och miljöövervakning

Följande åtgärder berör direkt stadsdelsförvaltningarna:

Stadsdelsförvaltningarna			
2.4	Se över och investera i infrastruktur av papperskorgar.	Kontinuerligt från 2019	Trafikkontoret, stadsdelsförvaltningarna
2.6	Genomföra informationsinsatser i skolor och förskolor, t.ex. skräpplockningsaktiviteter. Införa områdesstädning för sommarjobbade ungdomar. Genomföra informationsinsatser innehållande "nudging" och samarbeta med Håll Sverige Rent/Städa Sverige.	Kontinuerligt från 2020 Kontinuerligt från 2019 Kontinuerligt från 2019	Utbildningsförvaltningen, trafikkontoret, stadsdelsförvaltningarna Trafikkontoret, stadsdelsförvaltningarna Stockholm Vatten och Avfall, trafikkontoret
2.8	Följa upp skräpplockning före gräsklippning.	2021	Stadsdelsförvaltningarna
2.9	Kravställa event i syfte att minska nedskräpning.	Kontinuerligt från 2020	Trafikkontoret, Stockholm Vatten och Avfall, exploateringskontoret, stadsdelsförvaltningarna, kulturförvaltningen
4.1	Tillämpa <i>Rekommendationen för konstgräs, gummigranulat och platsgjutet gummi.</i>	Kontinuerligt från 2019	Alla anläggande förvaltningar och bolag
9.5	Utreda användandet av plastgranulat i stadens storköksdiskmaskiner.	2020	Miljöförvaltningen, stadsdelsförvaltningarna, utbildningsförvaltningen, äldreförvaltningen, med stöd av serviceförvaltningen och kategoriteamet för vitvaror

Utklipp från remissens Bilaga 2 - Samtliga föreslagna åtgärder indelade efter ansvarig verksamhet/funktion.

Östermalms stadsdelsförvaltning
Parkmiljöavdelningen norra innerstaden

Karlavägen 104
Box 24 156
10451 Stockholm
Växel 08-50810000
Fax
ostermalm@stockholm.se
stockholm.se

Synpunkter och förslag

Enligt förvaltningen är det positivt att Stockholms stad har tagit fram en handlingsplan för att minska spridningen av mikroplaster. Förvaltningen anser att handlingsplanen innehåller genomarbetade och relevanta förslag på åtgärder som det redan arbetas med och sådana som är möjliga att påbörja. Däremot förutsätter vissa av

åtgärderna att utökade resurser avsätts. För att enklare förstå hur handlingsplanen är kopplad till stadens miljöprogram och andra styrdokument anser förvaltningen att den bör innehålla någon typ av strukturskiss.

Nedan följer kommentarer på de beskrivna källorna till mikroplast samt på några av de åtgärder som presenteras.

Källor och spridningsvägar i Stockholm

I tabellen på sidan 20, som beskriver källor till mikroplast, anser förvaltningen att det felaktigt står att belastningen från lekplatser, skolor och förskolegårdar inte är kvantifierbara. Här vill förvaltningen framhålla att det är fullt möjligt att kvantifiera konstgräs och andra aktivitetsytor som finns på allmän parkmark, det vill säga allmänna lekplatser och mindre bollytor för spontanidrott. Dessa uppgifter finns att hämta digitalt och stadsdelsområdesvis från stadens parkkarta i dpMap¹. Dessa uppgifter bör ges en egen rad i tabellen med ändrad rubrik ”Konstgräs och gummiytor på allmän parkmark”. Enligt förvaltningen är detta viktigt, inte minst för att belysa hur stora konstgräs- och gummiytorna på parkmark är i relation till exempelvis motsvarande ytor på idrottsmark. Det är även viktigt att känna till storleken på ytorna för att kunna prioritera mellan olika åtgärder, vilket efterfrågas i remissen. I linje med detta anser förvaltningen att det är viktigt att lägga resurser på åtgärder som minskar osäkerheten i kvantifiering av belastning av mikroplast. Detta betyder att det är viktigt att åtgärder för enhetliga och jämförbara mät- och analysmetoder tas fram.

1. Väg och däck

Slitage av däck har uppmärksammats som den troligtvis största källan till mikroplast i naturen. Ett dubbdäcksförbud, som omnämns i stadens miljöprogram, är en direkt åtgärd som minskar mikroplastspridningen och bör därför i någon form finnas med som en åtgärd i handlingsplanen. Att minska biltrafiken på lång sikt utgör också ett delmål i stadens miljöprogram och bör därför omnämnas som en inriktning i handlingsplanen. Alternativt att handlingsplanen hänvisar till dessa mål i miljöprogrammet. På något sätt behöver de två styrdokumenterna kopplas samman.

2. Nedskräpning

Nedskräpning beskrivs i handlingsplanen som en stor källa till spridning av mikroplast. Förvaltningen anser att det är relevant med

¹ DpMap är ett webbaserat kartproduktionssystem för kommunal karthantering.

den stora mängd åtgärder som föreslås i handlingsplanen och bedömer dem som genomförbara och vissa av dem pågår redan. Däremot förutsätter vissa av dem att utökade resurser avsätts.

Stadsdelsförvaltningarna berörs av flera åtgärder tillsammans med bland andra trafikkontoret. Överlag ser förvaltningen ett stort behov av samordning mellan trafikkontoret och stadsdelsförvaltningarna genom ett stärkt samarbete kring skräphanteringen på allmän platsmark, det vill säga gatumark som trafikkontoret ansvarar för och parkmark som fjorton stadsdelsförvaltningar ansvarar för.

För att verkligen sätta fokus på nedskräpning och renhållning anser förvaltningen att resurser behöver avsättas och en organisation inom trafikkontoret behöver skapas för att få till en verklig förbättring av renhållning och skräphantering som gör det möjligt att uppnå stadens mål. Förvaltningen föreslår därför att åtgärderna i handlingsplanen kompletteras med en åtgärd om att skapa särskilda resurser på trafikkontoret med uppdrag att samordna och förbättra stadens skräphantering.

Åtgärd 2.1 handlar om att utveckla befintlig metod för att mäta och uppskatta mängden (plast)skräp i stadsmiljö. Här är det viktigt att förstå att den metod som finns är anpassad för gatumiljöer och att den metoden inte fungerar för parkmiljö. Denna synpunkt bygger på att förvaltningen under några års tid, i några innerstadsparker, använde den metoden och då kunde konstatera att den inte fungerade bra i parkmiljö. Det är därför angeläget att trafikkontorets uppdrag om att utveckla en metod för att mäta och uppskatta mängden (plast)skräp i stadsmiljö även omfattar en metod som fungerar att använda för parkmiljö.

Åtgärd 2.2 handlar om att minska konsumtionen av skräpgenerande engångsprodukter i plast. I verksamhetsplanen för 2019 har förvaltningen en aktivitet som knyter an till detta och handlar om att kartlägga, fasa ut och ersätta engångsartiklar i verksamheterna. I handlingsplanen beskrivs att till exempel installation av dricksvattenfontäner skulle kunna vara ett sätt att minska konsumtionen av engångsflaskor. Förvaltningen ser positivt på detta men anser att Stockholms stad behöver fatta ett övergripande beslut om dricksvatten i stadens offentliga rum och att det är något som ska prioriteras. Det bör även framgå av beslutet vilken eller vilka förvaltningar och bolag som ska ansvara för detta.

Åtgärd 2.5 avser implementering och uppföljning av den strategi som finns för ökad återvinning och minskad nedskräpning av

framförallt plast i stadsmiljö. Förvaltningen anser att det är angeläget att denna strategi förankras även med de förvaltningar som berörs men inte varit med i framtagandet av strategin.

Åtgärd 2.6 berör bland annat informationsinsatser och även här ser förvaltningen fördelar med ett stärkt samarbete mellan framförallt trafikkontoret och stadsdelsförvaltningarna. Förvaltningen har en dialog med kommunikatörer på trafikkontoret för att samordna till exempel informationskampanjer och lära av varandra. Förvaltningen hoppas kunna stärka detta samarbete. Flera förskolor inom Östermalms stadsdelsområde genomför aktiviteter där de går ut och samlar skräp i närmiljön som en del i det pedagogiska arbetet. Ett sätt att utveckla detta skulle kunna vara att stärka samarbetet med Håll Sverige rent.

Åtgärd 2.8 avser uppföljning av skräpplockning innan gräsklippning. Detta ingår redan i förvaltningens skötselkontroll av parkentreprenaden. Vid anmärkning om brist riskerar entreprenören enligt avtal ett avdrag på sitt arvode.

Åtgärd 2.9 omfattar att ställa krav på event i syfte att minska nedskräpning. Förvaltningen anser att åtgärden ska utökas med att även gälla krav på markupplåtelser. Vidare anser förvaltningen att åtgärden ska kompletteras med att trafikkontoret ska ges bättre möjlighet att kontrollera och följa upp evenemangen och upplåtelseerna, något som det enligt uppgift inte finns resurser för idag.

3. Byggnader, infrastruktur, underhålls- och byggnadsarbete

Denna fråga är aktuell inom förvaltningens parkverksamhet, där anläggningsentreprenader pågår. Kravställning görs i upphandlingarna och rutiner för kontroll under byggtiden finns. Tillsyn från miljöförvaltningen av parkentreprenader, utöver den kontroll som stadsdelsförvaltningen har idag, bedöms inte nödvändig. Stadsdelsnämndernas parkentreprenader är relativt små jämfört med exploateringskontorets, där en tillsyn från miljöförvaltningen kan vara motiverad.

4. Konstgräsplaner, fallskyddsytor samt övriga sport- och lektytor

Konstgräsplaner anges i handlingsplanen som en medelstor källa till mikroplastspridning och åtgärder mot spridning därifrån bör enligt förvaltningen vara prioriterade. Vidare framhåller handlingsplanen att det i huvudsak är gummigranulatet i konstgräsplanerna som utgör den största spridningskällan. Inom nämndens ansvarsområde

används sand och nötskal som fyllnadsmaterial i de konstgräsytor som förvaltningen ansvarar för.

Åtgärd 4.1 avser tillämpning av *Rekommendation för konstgräs, gummigranulat och platsgjutet gummi*², som förvaltningen anser ger en god vägledning för planering, projektering, upphandling, anläggning, uppföljning och skötsel av konstgräsytor och platsgjutet gummi. Förvaltningen vill särskilt understryka att ökat slitage är en avgörande orsak till att användandet av konstgräs och platsgjutet gummi har ökat i parkerna de senaste åren. Med en tätare stad följer ett ökat besöksstryck på stadens friytor, vilket medför att exempelvis naturgräs inte är möjligt att etablera, åtminstone inte på de mest välbesökta lekplatserna eller skol- och förskolegårdar. Flera förskolor och skolor i innerstaden saknar dessutom egen gård vilket ökar besöksstrycket i parkerna ytterligare. Enligt förvaltningens kunskap och erfarenhet behöver parker, lekplatser och skol- och förskolegårdar vara större till ytan än idag, för att enbart naturmaterial ska kunna användas och hålla för besöksstrycket. För innerstaden som redan är tätbebyggd är det så gott som omöjligt att kunna utöka park- och lekytorna. I planeringen av nybyggnation handlar det däremot enligt förvaltningen om vilka värden som prioriteras och styr exploateringsgraden.

Åtgärd 4.2 handlar om att bidra till utveckling av nya material och förvaltningen bevakar den tekniska utvecklingen. Förvaltningen ser fram emot att det kommer fram ett fallunderlag av naturmaterial som uppfyller både tillgänglighets-, miljö-, kemikalie- och hållbarhetskrav. Samtidigt anser förvaltningen att en huvudansvarig förvaltning ska anges för denna åtgärd, i stället för att ange ett generellt ansvar till alla anläggande förvaltningar och bolag.

Förvaltningen genomför försök med att prova nya material. Förvaltningen har till exempel provat att använda kork som ifyllnadsmaterial på konstgräsytor samt provat hybridgräs som är ett glest konstgräs uppblandat med naturgräs.

5. Textiltvätt

Tvätt av syntetfiber beskrivs i handlingsplanen som en medelstor källa av mikroplast. Samtidigt beskrivs att osäkerheten är stor när det gäller källans storlek. Därför anser förvaltningen att en åtgärd ska prioriteras som syftar till att minska osäkerheten kring storleken på källan.

² Remiss avseende detta behandlades i Östermalms stadsdelsnämnd 25 oktober 2018.

Åtgärder som berör stadsdelsförvaltningarnas verksamheter är 5.1 om att vid upphandling av personalkläder och andra textilier som tvättas regelbundet ställa materialkrav för att minska spridningen av mikroplast och 5.3 om att vid nyinköp av tvättmaskiner säkerställa att det finns filter som fångar upp mikroplaster. Förvaltningen följer stadens centrala avtal för vilka arbetskläder och vitvaror som är upphandlade och vill framhålla vikten av att inköpssystemet är tydligt och som vägledning har symboler för vilka tvättmaskiner som har denna typ av filter.

Förvaltningen anser att åtgärd 5.2 om information till stadens invånare även ska innefatta informationsspridning till stadens verksamheter.

6. Avfallshantering

De åtgärder som föreslås omfattar undersökning, mätningar och provtagningar av mikroplast i sorteringsanläggningar och tippar. Förvaltningen anser att de även ska omfatta att vid behov vidta åtgärder.

7. Båtbottenfärg och andra källor kopplade till båtverksamhet

Förvaltningen anser att de åtgärder som föreslås är relevanta. Båtverksamheten beskrivs i handlingsplanen som en liten källa för spridning av mikroplast, men att det finns en risk för att mikroplast ackumuleras vid platser för båtunderhåll. Vad förvaltningen kan förstå fungerar tillsynen av båtklubbarnas verksamhet, enligt åtgärd 7.1 i handlingsplanen, bra idag. Tillsynen inkluderar även åtgärd 7.2 i handlingsplanen om fortsatt informationsspridning till båtklubbar och båtägare om hur underhåll av båtar kan göras mer miljövänligt samt att informera om möjligheter att byta ut båtillbehör av plast till naturliga material.

8. Kemiska och kosmetiska produkter

Förvaltningen anser att de åtgärder som föreslås är relevanta och att det är viktigt att prioritera att se över stadens upphandlingskrav på kemiska och kosmetiska produkter i takt med att ny kunskap kommer fram och nya lagar och regler införs.

Enligt förvaltningen borde åtgärd 8.3 om informationsspridning till invånare, även innefatta informationsspridning till stadens verksamheter.

9. Plasthantering vid olika verksamheter

Vad förvaltningen kan förstå av handlingsplanen är plasthanteringen i stadens verksamheter en förhållandevis liten källa till mikroplast. Av de åtgärder som föreslås anser förvaltningen att det är viktigt att prioritera 9.3 om att säkerställa att ingen klottersanering sker med platsgranulat och att klotterskydd i form av vaxer inte innehåller mikroplast.

En åtgärd som berör stadsdelsförvaltningarnas verksamheter är 9.5 om att utreda användandet av plastgranulat i stadens storköksmaskiner. Det är miljöförvaltningen som står som huvudansvarig för detta tillsammans med bland andra stadsdelsförvaltningarna. Denna utredning ska börja 2020 och förvaltningen ser fram emot mer information om hur och när detta ska genomföras.

10. Dagvatten och bräddning

Dagvatten beskrivs i handlingsplanen som spridningsväg från de största källorna av mikroplast och samtliga tre åtgärder som tas upp i handlingsplanen bör därför prioriteras. Handlingsplanen omfattar 10.1 att utvärdera dagvattenanläggningars effektivitet avseende rening av mikroplast, 10.2 att utreda om, hur och var stadens dagvatten behöver och kan renas från mikroplast samt 10.3 att verka för att undvika bräddning. Enligt förvaltningen behöver föreslagna åtgärder även kompletteras med en fjärde åtgärd som omfattar konkreta insatser för att minska spridningen av mikroplast i dagvatten.

11. Slam och avloppsreningsverk

Även om ett förbud mot slamspridning på åkermark beslutas av regeringen 2019, kommer omställningstiden enligt beskrivningen i handlingsplanen, att ta 10 till 15 år enligt Stockholm Vatten och Avfalls bedömning. Därför bör åtgärder prioriteras som leder till att mängden mikroplast i slammet minskar.

12. Nedfall (deposition från luft)

Eftersom det inte går att skydda sig mot inandning av luft anser förvaltningen att den åtgärd som föreslås i 12.1 om att undersöka mängden mikroplast i luft ska vara prioriterad. Vidare behöver källorna identifieras och undersökningar genomföras kring om det är farliga nivåer som finns idag.

13. Snöhantering och sandupptag

Förvaltningen anser att de åtgärder som föreslås är relevanta och att åtgärden 13.1 om att säkerställa platser som långsiktigt kan

användas för snöupplag och anpassa dessa så att spridning av mikroplast undviks, ska vara prioriterad.

En liten detalj under detta kapitel är att namnen på nuvarande entreprenörer för gatustädning står angivna på sidan 80, vilket förvaltningen anser som onödigt då detta kan förändras i och med nya upphandlingar.

Christina Klang
Stadsdelsdirektör

Therese Rosen
Avdelningschef

Bilagor

Stockholms stads handlingsplan för minskad spridning av mikroplaster 2019-2024

Attesterat av

Detta dokument har godkänts digitalt av följande personer:

Namn	Datum
Christina Klang, Stadsdelsdirektör	2019-09-04
Therese Rosen, Avdelningschef	2019-09-03